

“Kadından ortopedist olmaz!” Efsaneyi yıkanlar...

Sarper GÜRSU, Timur YILDIRIM, Bilal DEMİR, Vedat ŞAHİN

Baltalimanı Metin Sabancı Kemik Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1. Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği

Ortopedi ve Travmatoloji yanlış olarak erkeklere özgü bir branş olarak bilinse de, Türk Ortopedisinin tarihinde kadın ortopedistlerin oldukça önemli başarılarına imza attığı görülmektedir. Bu yazıda, ilk Türk kadın ortopedistler anlatılmaktadır.

İlk kadın ortopedistlerimiz, bilimsel alanda en yüksek düzeyde başarılarına imza atmalarının yanı sıra, idari olarak da en üst makamlara gelebilmeleri ile ortopedi tarihimizdeki yerlerini almışlardır.

Kadın ortopedistlerimizin hikayeleri incelendiğinde, Türk ortopedisinin kurucu ismi Prof. Dr. Akif Şakir Şakar'ın kadınların ortopedist olmalarını özellikle teşvik ettiği görülmektedir.

Çalıştıkları dönemdeki imkansızlıklar ve sayılarının oldukça az olması gibi faktörler de göz önünde bulundurulduğunda, ilk kadın ortopedistlerimizin başarıları daha da önem kazanmaktadır.

Ortopedi ve Travmatoloji bilimi, yanlış bir algılama sonucu olarak, başarılı olabilmek için çok güçlü olmanın gerektiği, erkeklere özgü bir dal olarak düşünülmektedir. Bu yanlış algılamanın doğal sonucu olarak da, kadın ortopedistlerin oranı yalnızca Türkiye’de değil, İskandinav ülkeleri ve İtalya gibi birkaç ülke dışında tüm dünyada oldukça düşüktür.^[1]

Ortopedinin kökleri çok eskilere dek uzansa da, bu bilim dalının modern anlamda icrasında bir kadının rol alması, ancak 20. yüzyılda gerçekleşebilmiştir. İlk kadın ortopedist olarak bilinen İngiliz Maud Forrester-Brown (1885-1970), 1920 yılından itibaren ortopedik cerrah olarak çalışmaya başlamıştır.^[2] Amerika Birleşik Devletleri’nde ise, kadınların ortopedi macerası Ruth Jackson’un (1902-1994) 1932’de kendi muayenehanesini açması ile gerçekleşmiştir.^[3] Cumhuriyetin ilanı ile birlikte her alanda erkeklerle eşit haklara kavuşan Türk kadını, ortopedi ve travmatolojide bir yer edinme konusunda modern ülkelerdeki hemcinslerinden geri kalmamış ve ilk Türk kadın ortopedist de bu yıllarda yetişmiştir. Bu çalışmada, gerek “kadından ortopedist olmaz!” efsanesini yıkan, gerekse Türk ortopedisinin gelişmesinde unutulmaz katkıları olan ilk Türk kadın ortopedistlerin hikayesi anlatılmaktadır.

Zahide Şefik

İlk Türk kadın ortopedist olmasına karşın, hakkında çok az şey bilinen Dr. Zahide Şefik 27.09.1932 tarihinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği’nde uzman olmuştur.^[4]

İffet Mümin

Dr. İffet Mümin, 27.07.1933’de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği’nde uzman olmuştur.^[4]

Pakize İzzet Çalışkan

Dr. Pakize İzzet Çalışkan, Dr. Zahide Şefik ve Dr. İffet Mümin’den sonra, 15.09.1934’te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği’nde uzman olarak, ortopedi tarihimizin üçüncü kadın ortopedisti olmuştur.^[4]

Fethiye Ayrıl

1915 yılında İstanbul’da doğan Dr. Fethiye Ayrıl, 1939 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezuniyetini takiben, Şişli Etfal Hastanesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği’nde Doçent olarak yeni çalışmaya başlamış olan Dr. Ahmet Münip Sarpyener’in yanında asistan olarak çalışmaya başladı. Bir süre sonra ise Türk ortopedisinin kurucusu Prof. Dr. Akif

Şakir Şakar'ın (1888-1961) isteği ile Genel Cerrahi Kliniği'ne geçerek, 1944 yılında ihtisasını tamamladı. 1945 yılında Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'nde başasistan olarak çalışmaya başladı. Ertesi yıl Fransız Ortopedi ve Travmatoloji Cemiyeti üyesi oldu. 1949 yılında İtalya'nın Bologna kentine giderek, Prof. Pais ve Prof. Delitala'nın yanında çalışmalar yaptı. Oradan gittiği İngiltere'de ise Dr. Jackson Barrow ile beraber çalıştı. Bu sırada alınan 110 numaralı karar ile fakülte dışında bırakıldı. 1952 yılında doçent ünvanını almasının ardından, 2 Haziran 1952 tarihinde, atandığı İşçi Sigortaları Nişantaşı Hastanesi'nde 28 yataklı Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği'ni kurdu. 1958 yılında kurulan Türkiye Fizikoterapi ve Rehabilitasyon Cemiyeti'nin kurucu yönetim kurulunda murakib üye olarak yer aldı. 1960 yılına gelindiğinde ise, İstanbul Hastanesi'nin 62 yataklı Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği'ni kurdu. 1962 yılında tekrar İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği'ne dönerek burada çalışmaya başladı. 1975 yılında kürsü başkanlığına seçildi. 1981 yılında yayımlanan Ortopedi ve Travmatoloji kitabının editörlüğünü yaptı. 1983 yılında ise emekli oldu. Dr. Fethiye Ayrıl 2006 yılında vefat etti.^[4-6]

Belkıs Canfesci

İstanbul Tıp Fakültesi'nde 08.07.1948'de Genel Cerrahi uzmanı olduktan sonra ortopedi ihtisası yaptı. Prof. Dr. Belkıs Canfesci SSK İstanbul Hastanesinde ortopedi uzmanı olarak çalıştı. 1976-1980 yılları arasında Türkiye Üniteli Kadınlar Derneği'nde başkanlık yaptı.^[4]

Emine Neriman Ahad

Dr. Neriman Ahad, 21.06.1950 tarihinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kürsüsü'nde uzman oldu.^[4]

Neriman Olsken

27.06.1950 tarihinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'nden uzman olarak yetişti.^[4]

Fatma Merih Eroğlu

1924 yılında İstanbul'da doğan Dr. Merih Eroğlu (Şekil 1), 1947'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, 1951 yılında aynı klinikte uzman oldu. 1954 yılında, "Sinovyal biopsinin eklem hastalıklarında tanısal değeri" konulu tezi ile doçentlik ünvanını aldı. 1956'da Ege Üni-

versitesi Tıp Fakültesi'ne geçmesinden kısa bir süre sonra, önce New York Hospital for Special Surgery ve Hartford Newington Çocuk Hastanesi'nde, daha sonra ise Boston Children Medical Center'da çalışmalar yaptı. 1959'da Türkiye'ye dönmesinden sonra, 1960 yılında, Prof. Dr. İzzet Birand ile beraber 18 yataklı Ege Üniversitesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'ni kurdu. Aynı yıl Dr. İzzet Birand'dan sonra kliniğin 2. Direktör'ü oldu. 1961 yılında profesörlük ünvanını aldı. 1963 yılında Londra ve Viyana'da kalça ve el cerrahisi üzerine eğitim aldı. 1964 yılında yoğun çaba sarf ederek, çocuk cerrahisi ve ortopedinin birbirinden ayrılmasına dair Sağlık Bakanlığı'na yaptığı başvurunun kabul edilmesi üzerine, Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı başkanı olarak göreve devam etti. 1969 yılına gelindiğinde, yardımsever Hamdi Dalan'ın katkılarıyla, 3 katlı, 60 yataklı ve 3 ameliyathaneli bağımsız bir ortopedi ve travmatoloji binasının yapılmasına önyak oldu. 1970 yılında kurulan Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği'nin ilk yönetim kurulunda 2. Başkan olarak görev aldı. Aynı yıl, el cerrahisi üzerine eğitim almak üzere, Columbia Üniversitesi Presbyterian Hastanesi'ne gitti. 1991 yılında emekli olana dek anabilim dalı başkanlığı görevini sürdürdü. Emekliliğinden sonra da ortopediyle bağlarını koparmayan Dr. Merih Eroğlu, TOTBİD Çocuk Ortopedisi Şubesi'nin 1994 yılındaki kuruluşunda kurucu üyeler arasında yer aldı. 2001 yılında İstanbul'da düzenle-

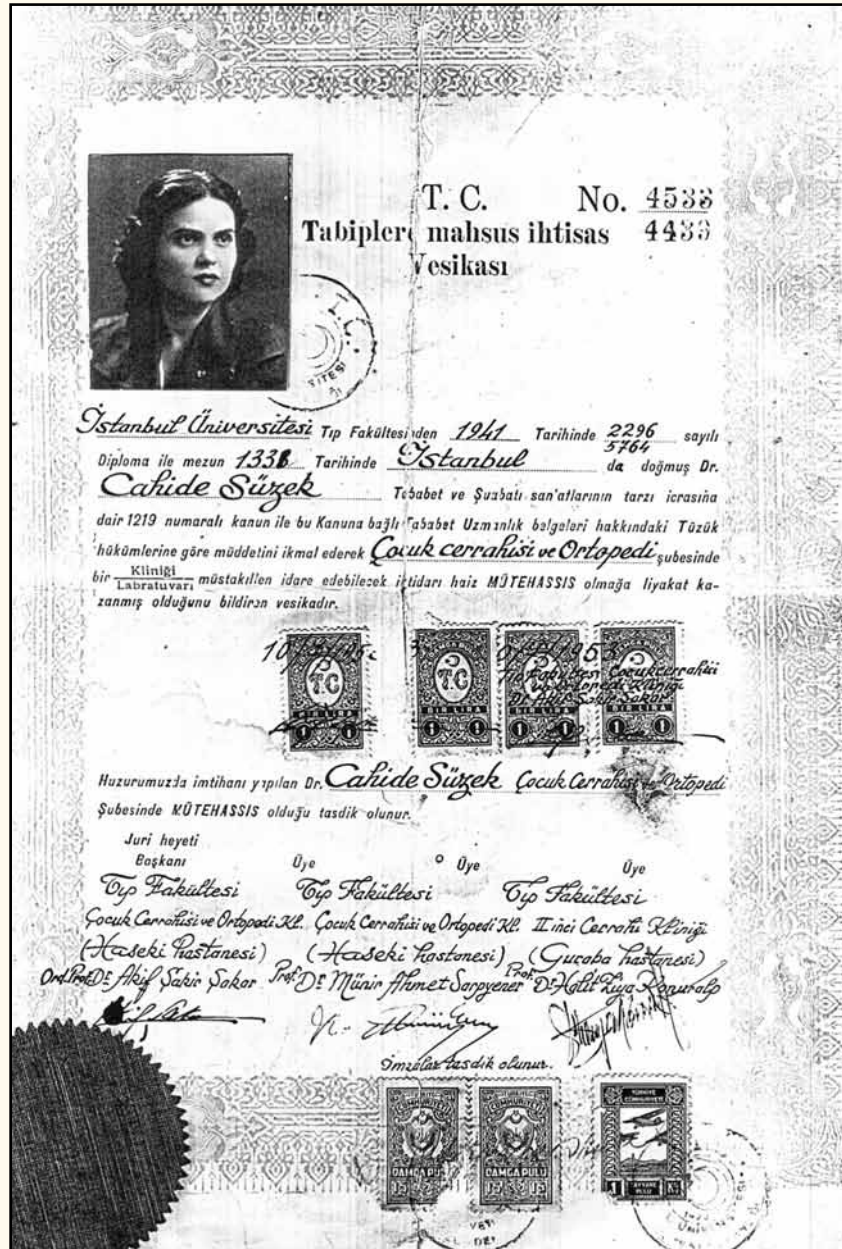
Şekil 1. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği'nin 30 yıldan fazla direktörlüğünü yapan Dr. Fatma Merih Eroğlu.

nen 8. IFSSH (International Federation of Societies for Surgery of the Hand) toplantısında, el cerrahisinin öncü isimlerinden biri olarak ilan edilerek, 1995'te bu ünvana erişen Prof. Dr. Rıdvan Ege'den sonra bu ünvanı kazanan ikinci Türk oldu.^[4,7,8]

Cahide Süzek Sunay

1917 yılında doğan Dr. Cahide Süzek Sunay, 1941 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu (Şekil 2). Eşinin hükümet tabibi olarak görev

yaptığı Uşak'da pratisyen hekim olarak çalıştı. Aslında çocuk doktoru olmayı istemesine karşın, yine doktor olan babasının arkadaşlarından Prof. Dr. Akif Şakir Şakar'ın ısrarı ile 1948 yılında Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'nde ihtisasına başlayarak, 10.05.1953'te uzman oldu. Bir süre İzmir'de serbest hekim olarak çalıştıktan sonra, eşinin vefatı üzerine Ankara'ya geldi. Keçiören Atatürk Sanatoryumu'nda çalışmaya başladı. Daha sonra Bağ-Kur Sağlık Daire Başkanlığı görevini üstlenerek emekliliğine kadar bu kurumda çalıştı.

Şekil 2. Dr. Cahide Süzek Sunay'ın, büyük hocalar Ord. Prof. Dr. Akif Şakir Şakar, Prof. Dr. Münir Ahmet Sarpyener ve Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp tarafından imzalanmış uzmanlık belgesi.

Bağ-Kur'da çalıştığı yıllar boyunca sakatlar ve maluliyetleri ile ilgilendi. 2009 yılı Nisan ayında vefat etti.^[9]

Müşerref Çengeloğlu

Dr. Çengeloğlu (Şekil 3), 1923 yılında doğdu. 01.06.1953 tarihinde İstanbul Üniversitesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'nde uzman olmasının ardından ilk olarak Bursa Devlet Hastanesi'ne atandı. Burada branşı dışında çalışmak zorunda kaldı. Daha sonrasında Paşabahçe Hastanesi ve İstanbul Hastanesi'nde çalıştı. Yaşadığı sağlık sorunları sonrasında kendi isteği ile SSK Kadıköy Dispanseri'ne geçti. 1986 yılında emekli oldu.^[10]

Şekil 3. Emekliliğinden sonra Dr. Müşerref Çengeloğlu.

Nezihe Şeflek

1923'te doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra dokuz yıl süreyle Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp ile ameliyatlara girdi. Bu dönemde genel cerrahi ameliyatları yanı sıra plastik cerrahi ameliyatlarına da katıldı. Dr. Halit Ziya Bey'in önerisi ile Prof. Dr. Akif Şakir Şakar'ın yanına gelerek 1951'de başladığı ortopedi ihtisasını 1955'te tamamladı. İstanbul Tıp Fakültesi Ortopedi Kürsüsü'nde başasistan olarak çalışmaya başladıysa da ekonomik nedenlerle buradan ayrılarak sırasıyla Esnaf Hastanesi, İşçi Sigortaları Nişantaşı Hastanesi ve son olarak Samatya SSK Hastanesi'nde çalıştı. 1985'te ise emekli oldu.^[11]

Sevim Şenkol Kömürcüoğlu

1931 yılında İstanbul'da doğan Dr. Sevim Kömürcüoğlu (Şekil 4), 28.10.1959 tarihinde İstanbul Üni-

versitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği'nde uzman oldu. Daha sonrasında 9 ay süreyle Nişantaşı İşçi Sigortaları Hastanesi'nde çalıştı. 1960 yılında, eşi Ortopedist Dr. Şerif Kömürcüoğlu'nun işi nedeniyle Ankara'ya taşınmalarından dolayı, Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın onayıyla, Hacettepe Üniversitesi'nin temelini oluşturan Hacettepe Çocuk Hastanesi'ne ilk ortopedi uzmanı olarak atandı. 1964 yılında, Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın ısrarına rağmen, Hacettepe'den ayrılarak kısa süreli serbest hekimlik yaptı. 1965 yılında Milli Eğitim Bakanlığı kadrosuna geçerek, 75 personelli Milli Eğitim Bakanlığı Beşevler Dispanseri'nin kurucu başhekimisi oldu. Eşinin vefatından sonra görevinden ayrılarak 1988 yılına kadar serbest hekim olarak çalıştı. Dr. Sevim Kömürcüoğlu, TOTBİD'in kuruluşunda kurucu üye olarak yer aldı.^[12]

Nisa Duraman

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Ortopedi ve Travmatoloji ihtisasını tamamladı. 1958-1981 yılları arasında aynı kliniğin direktörü olarak görev yapan Prof. Dr. Avni Duraman ile evliydi.^[4,13]

Zeynep Karaosmanoğlu (Albay Zeynep Hanım)

1937 Kırım doğumlu olan Dr. Zeynep Karaosmanoğlu, askeri öğrenci olarak girdiği İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1961 yılında bitirdi. Bir süre pratisyen hekim olarak çalıştıktan sonra, Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde ortopedi ihtisası yaptı. İlk olarak Ankara Mevki

Şekil 4. Hacettepe Çocuk Hastanesi'nin ilk ortopedi uzmanı olan Dr. Sevim Şenkol Kömürcüoğlu.

Hastanesi'nde çalıştıktan sonra, en son görev yeri olan Kayseri Asker Hastanesi'nden 1979 yılında albay rütbesi ile emekli oldu. Pek çok ortopedik girişimi uygulamakla beraber ağırlıklı olarak travma olguları ile uğraştı.^[14]

Ayşegül Bursalı

1952 yılında doğan Dr. Ayşegül Bursalı (Şekil 5), 1976 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1976 yılında aynı üniversitede başladığı ihtisasını 1981 yılında tamamladı. Asistanlığı sırasında 1979 yılında bir süre Almanya'ya Dr. Breitenfelder'in yanına giderek ortopedi konusunda bilgi ve görgüsünü artırdı. Uzman olmasının ardından 1989 yılına kadar Ankara Dışkapı Hastanesi'nde, daha sonrasında ise İstanbul SSK Okmeydanı Hastanesi'nde çalışmaya başladı. 1992 yılında doçent oldu. 2001-2005 yılları arasında SSK Vakıf Gureba Hastanesi'nde çalıştıktan sonra 2005 yılında şef muavini olarak Baltalimanı Metin Sabancı Kemik Hastalıkları Hastanesi'nde çalışmaya başladı. 1981 yılından itibaren çocuk ortopedisi ile ilgilenen Dr. Ayşegül Bursalı, 1996-1998 yılları arasında TOTBİD Pediatrik Ortopedi Şubesi'nin başkanlığını yaptı. 1998-2003 döneminde Pediatrik Ortopedi Derneği başkanlığı görevinde bulundu. 2003-2006 yılları arasında EPOS yönetim kurulu üyeliği görevini yürüttü.^[13]

Yorum

Türkiye'de kadınların Ortopedi ve Travmatoloji branşında bir yer edinmeleri dünyadaki hemcinsleriyle hemen hemen aynı dönemlerde olmuştur. İlk Türk kadın ortopedistler, çalıştıkları dönemde sayıca çok az olmalarına karşın, hemen hemen bir erkek mesleği olarak bilinen Ortopedi ve Travmatoloji alanında ciddi başarılar imza atmışlardır. Bunlar arasında en yüksek seviyede akademik kariyerlere erişenler, klinik direktörlüğü, direktör yardımcılığı, başhekimlik ve ortopedi derneklerinin yönetim kurulu üyelikleri gibi üst düzey görevlerde bulunanların olması, kadınların Türk Ortopedisinde unutulmaz izler bıraktıklarını göstermektedir. Dikkat çekici bir diğer nokta ise, Türk Ortopedisinin kurucusu olan büyük hoca, Prof. Dr. Akif Şakir Şakar'ın, kendi dönemi içerisinde Ortopedi ve Travmatoloji alanında kadın asistanların yetişmesini desteklemesi ve hatta teşvik etmiş olmasıdır.

Ülkemizde, pek çok alanda olduğu gibi, sağlık alanında da istatistiksel verilerde eksiklikler bulun-

Şekil 5. Erkekler dünyasında bir kadın: Dr. Ayşegül Bursalı.

maktadır. Yine de elimizdeki bazı veriler ile geçmiş ve günümüz arasında bir kıyaslama yapmak mümkündür. 1953 yılında yapılmış olan bir çalışmaya göre, o dönem için ülkemizdeki uzman hekim sayısı 3722 iken, bu sayının 2006'da 45 980'e yükseldiği görülmektedir. Yine 1953'te kadın ortopedist sayısı 10 (tüm uzman hekimlerin %0.26'sı) iken, 2006'da bu sayı 31'e (tüm uzman hekimlerin %0.06'sı) çıkmıştır.^[15,16] Bu dönemde kadın ortopedistlerin sayısında sayısal bir artış görülsede, oransal olarak azalma olduğu dikkat çekicidir. İlk kadın ortopedi uzmanı olan Dr. Zahide Şefik'in uzman olduğu 1932'den 1959 yılına dek 12 kadın ortopedi uzmanı yetişmiştir. 1959-1981 arasında ise sadece üç kadın ortopedi uzmanının yetiştiği görülmektedir. Kanımızca bu azalmanın önemli bir nedeni, Ortopedi ve Travmatolojinin güç ve dayanıklılık gerektiren, bu nedenle de sadece erkeklere özgü bir alan olduğu düşüncesinin gerek uzmanlık adayları kadın hekimler arasında, gerekse eğitim verecekleri asistanları kendileri seçen bazı ortopedi klinikleri arasında yayılmasıdır. Nitekim ilk olarak 1987 yılında uygulanmaya başlayan Tıpta Uzmanlık Sınavı sisteminin yerleşmesinden sonra, ortopedi ve travmatoloji eğitimi alan kadın hekimlerin sayısında bir artış olduğu görülmektedir.

Günümüzde dahi, diğer branşlar ile kıyaslandığında ne yazık ki halen kadınların ortopedi ve travmatolojideki payı oldukça kısıtlıdır. Türkiye'de yapılan bir çalışma, 2006 yılı itibariyle kadın ortopedistlerin sayısının tüm ortopedistlerin sadece %1.6'sını oluşturduğunu göstermektedir ki bu rakam ürolojiden sonraki en düşük orandır.^[16] Durum böyle iken, ilk Türk kadın ortopedistlerin çalıştıkları dönemlerde elde ettikleri başarılar ve Türk ortopedisine yaptıkları katkılar daha da önem kazanmaktadır.

Teşekkür

Çalışmamız sırasında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Sarper Süzek, Güzin Çengeloğlu ve yazımızın konusu olan tüm kadın ortopedistlere sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar

1. TOTEM Üçüncü Dönem, 2005-2007 Raporu.
2. Kirkup J. Maud Forrester-Brown (1885-1970): Britain's first woman orthopaedic surgeon. J Med Biogr 2008;16:197-204.
3. RM, LR. Ruth Jackson M.D., 1902-1994. J Bone Joint Surg [Am] 1995;77:331.
4. Perek A. Türkiye'de kadın cerrahlar. İstanbul: Logos Yayıncılık; 2008.
5. Tanaçan H. Türk ortopedisinin tarihçesi II. Acta Orthop Traumatol Turc 1993;4:227-38.
6. Kokino M. Hocam Prof. Dr. Fethiye Ayrıl. In: Yıldırım N, editör. Sağlık alanında Türk kadını. Cumhuriyet'in ve Tıp Fakültesi'ne kız öğrenci kabulünün 75. yılı. İstanbul: 1998. s. 105-8.
7. Hakkı B, Ertuş İ. Kuruluşundan günümüze Ege Üniversitesi, 1955-2005. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi; 2005.
8. Eroğlu M. Kişisel görüşme, 2009.
9. Süzek S. Kişisel görüşme, 2009.
10. Çengeloğlu M. Kişisel görüşme, 2009.
11. Şeflek N. Kişisel görüşme, 2009.
12. Kömürcüoğlu S. Kişisel görüşme, 2009.
13. Bursalı A. Kişisel görüşme, 2009.
14. Karaosmanoğlu Z. Kişisel görüşme, 2009.
15. Türk Tabipleri Birliği. Tarihe Giriş. Erişim: http://www.ttb.org.tr/ttb_tarihi
16. Kuzuca İG. Türkiye'de tıpta uzmanlık ve akademisyenlik aşamalarında cinsiyetçi yaklaşımlar. [Yüksek Lisans Tezi] Ankara: 2007.

Yazışma adresi: Dr. Sarper Gürsu, Baltalimanı Metin Sabancı Kemik Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 1. Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği, Rumeli Hisarı Cad. No: 62, 34470 Baltalimanı, İstanbul. Tel: 0216 - 357 56 46 e-posta: sarper154@yahoo.com

© 2010 Türk Ortopedi ve Travmatoloji Derneği